№ 67 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆԻՍԻ 18 **1891** ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆԻՍԻ 18 № 67

ՏԱՍՆ ԵՒ ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 ռուբ. Առանձին համարները 7 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ». կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Անբարոյականացնող ներգործութիւն.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մի նորագիւտ համրիչ. Մի ակամայ պատասխան. Նամակ Երևանից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ագամեանի վերջին օրերը. Յակոբ Պարոնեանի Թաղումը.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ԲՈՐՍԱ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Էրզրումի և Կարսի արհեստաւորների համայնական կարգերը.

ԱՆԲԱՐՈՅԱԿԱՆԱՑՆՈՂ ՆԵՐԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

Մենք քանի անգամ ասել ենք, որ մեզ համար անձինք նշանակութիւն չունեն, այլ նշանակութիւն ունեն պրինցիպները, սկզբունքները: Եթէ մի մարդ այսօր որոշ պրինցիպի դէմ է գործում,—մենք նրան կը պարսաւենք. բայց հէնց որ նոյն մարդը որոշ պրինցիպին համեմատ կը սկսի գործել,—մենք նրան կը գովենք, թէև անձնապէս նա մեր երդուեալ թշնամի էլ լինէր:

Այդպէս չեն վարվում մի յայտնի կուսակցութեան մարդիկ և մի յայտնի կուսակցութեան թերթեր.... Նրանց համար պրինցիպ, սկզբունք, ուղղութիւն ասած բաներ չը կան, նրանց համար կան միայն անձինք: Եթէ գործող անձինք իրանց բարեկամներ, ազգականներ, կուսակիցներ, խնամիներ են, եթէ այդ անձինքներից դըրանք որ և է նիւթական կամ բարոյական ակնկալութիւններ ունեն, այդ տեսակ մարդկանց ամեն տեսակ անիրաւ գործերը՝ դըրանք արդար ու օրինաւոր են համարում: Այդպիսիների վերաբերմամբ դըրանք հնազանդութիւն, ամենախիստ դիսցիպլինա են պահանջում:

Ընհակառակը, երբ գործողներն իրանց հակառակ կուսակցութեան անձինք են,—այն ժամանակ այդ նոյն մարդիկ ոչ հեղինակութիւն, ոչ իշխանութիւն, ոչ արդարութիւն, ոչ ճշմարտութիւն են ճանաչում և ուղղակի գրգռում են ուրիշներին մեղանչել դիսցիպլինայի դէմ:

Այդ տեսակ մարդկանցից են Գէորգ Եւանգուլեան ու իշխան Կոնստանտին Բէհբութեան հոգաբարձուները, այդ տեսակ թերթերից են „Արձագանք“ շաբաթաթերթը և ուրիշ մի հայոց թերթ:

Երբ հաշիւ չը տուող երեցփոխանն իրանց բարեկամն է,—այդ ոչինչ, այդ շատ գովելի է. սկսում են նրան ամենաեռանդոտ կերպով պաշտպանել անգամ: Երբ հաշիւներ տալ ուշացնողն իրանց հակառակ կուսակցութեանը պատկանող մէկն է,—անմիջապէս սկսում են նրա դէմ անխնայ յարձակվել, նրա գլխին հրապարակապէս ամեն տեսակ հայհոյանք թափել, նախատել նրան դառնապէս, թէ հաշիւ չէ ներկայացնում....

Եթէ այս րոպէիս կաթողիկոսական տեղակալը լինէր Սուքիաս կամ Ներսէս,—այդ մարդիկ և այդ թերթերը կուրօրէն կը հըպատակվէին նրանց, ուրիշներից էլ կը պահանջէին կատարեալ հնազանդութիւն նրանց բոլոր կարգադրութիւններին, կաղաղակէին թէ հայերն երբէք առաջ գնալ չեն կարող, մինչև որ չընտելանան խիստ և անպայման դիսցիպլինային, և այլն: Բայց որովհետև այս րոպէիս տեղակալն Երեմիա է, որին կասկածում են Արիստակէսի հետ բարեկամ լինել,—ուրեմն պէտք է ամեն ջանք գործ դնել ապացուցանելու համար թէ տեղակալը չունի կաթողիկոսի իրաւունքները նոյն իսկ վարչական մասում, պէտք է բացարձակապէս անհնազանդութիւն քարոզել դրա դէմ, ուղղակի և յանդգնաբար յայտնել թէ չեն ընդունում նրա իշխանութիւնն իրանց վրա և այդ խօսքերը մտցնել նոյն իսկ հոգաբարձական արձանագրութեան մէջ, որպէս զի անհնազանդութեան և անիշխանական ձգտումների օրինակ ցոյց տան ուրիշներին: Հարկաւոր ժամանակ նրանք հլու, հնազանդ և համբերող են, ուրիշներին քարոզում են հնազանդութեան անհրաժեշտութիւնը (երբ խնդիրը վերաբերում է իրանց մարդկանց), իսկ հարկաւոր ժամանակ անիշխանական են, թշնամի դիսցիպլինայի, ոչինչ հեղինակութիւն չընդունող (երբ հարցը հակառակ կուսակցութեան մարդուն է վերաբերում):

Թէ որքան այդ տեսակ գործողութեան եղանակն անբարոյականացնող, ապականող, քայքայող կերպով է ներգործում հասարակաց կարծիքի վրա, մանաւանդ թարմ, երիտասարդ սերունդի կրթութեան վրա,—այդ թողնում ենք իրան ընթերցողին դատելու:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԻ ՆՈՐԱԳԻՒՏ ՀԱՄՐԻՉ

Ինչպէս յայտնի է, Ռուսաստանում և Անդրկովկասում բոլոր առևտրական շրջաններում գործ է ածվում համրիչը: Եւրոպայում այդ համրիչը ոչ մի տեղ չէ գործ ածվում, որովհետև այն թուաբանական երկու գործողութիւնները, որ կատարում է համրիչը, աւելի հեշտ և շուտ կարելի է կատարել թղթի վրա մատիտով հաշւելով: Եւ իրաւ, մեզանում ընդհանրապէս գործածվող համրիչը միմիայն երկու թուաբանական գործողութիւնն է կատարում, այն է գումարումը և հանումը, այն էլ ոչ շատ մեծ թուանշաններով: Այդ համրիչը կարող է փողեր հաշւել միմիայն տասանորդական սիստեմով, այդ պատճառով յարմար է միմիայն ռուսաց փողի համար և կարող էր, ի հարկէ, գործածվել և Ֆրանսիայում, քանի որ այնտեղ էլ փողը տասանորդական սիստեմի վրա է հաստատված, բայց այնտեղ աւելորդ են համարում այդ տեսակ նահապետական սիստեմի համրիչները գործածել: Իսկ, օրինակ, անգլիական փողերի հաշւելը մեր համրիչով՝ անհնարին է:

Սակայն այդ համրիչը, ինչքան էլ հասարակ, նահապետական, տարրական սիստեմի վրա հիմնված լինէր, այնու ամենայնիւ միտք տուեց Թիֆլիսաբնակ մի հայ հաշւապահին, օգտվել այդ հաշւարարութեան եղանակից և հնարել մի նոր, անհամեմատ աւելի կատարելագործված համրիչ:

Մի քանի տարի առաջ պ. Նիկողայոս Հայրապետեան Նիկողոսեան ծանօթացրեց մեզ իր գիւտի հետ, բայց անհա անցան տարիներ և նոյն պարոնը նշանաւոր կերպով կատարելագործեց իր գիւտը: Այս օրերս մենք առիթ ունեցանք անձամբ ականատես լինել այդ նորագիւտ համրիչի բոլոր գործողութիւններին: Մինչև որ պարոնը հաշւում էր իր համրիչով և լուծում էր նրա վրա ամենաբարդ թուաբանական խնդիրներ, մենք նոյն խնդիրները լուծում էինք թղթի վրա,—և նա մեզանից 3-ից մինչև 10 անգամ շուտ էր վերջացնում բոլոր խնդիրները: Այդ նոր համրիչի վրա կարելի է կատարել ոչ թէ միայն թուաբանական չորս գործողութիւններ՝ բազմապատկել, գումարել, հանել և բաժանել թէ ամբողջ թւեր և թէ ամեն տեսակ կոտորակներ, ամենաարագ կերպով, տասն անգամ աւելի շուտ քան թէ մատիտով, բայց և կարելի է միլիոններ ու միլիարդներ հաշւել այդ համրիչի վրա: Այդ համրիչի վրա կարելի է տոկոսներ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԷՐԶՐՈՒՄԻ ԵՒ ԿԱՐՍԻ ԱՐՀԵՍՏԱՒՈՐՆԵՐԻ ՀԱՄԱՅՆԱԿԱՆ ԿԱՐԳԵՐԸ

Կարսում օրհնութիւնը կատարում էր ուստաբաշին: Տաճիկ չէյխերը ունէին գրած օրհնութեան թղթեր, իսկ հայերը հրաւիրում էին քահանային, որը կամ բերանացի օրհնում էր վարպետացուին և կամ կարդում էր այդ առիթով պատրաստված մի օրհնութեան թուղթ: Կարսում քահանան Մաշտոցի միջից կարդում էր «կանոն զգեստ խուզելոյ» վերնագրով օրհնութիւնից հետևեալ աղօթքը:

«Զքեզ աղաչեմք Տէր Աստուած փրկութեան մերոյ. որպէս օրհնեցեր զԴաւիթ ձեռամբ մարգարէին Սամուէլի, նոյնպէս օրհնեա զաղախնայս ձեռամբ անարժանութեանս իմոյ. և տապաւորեա ի սմա զՀոգիդ քո սուրբ, որպէս զի յառաջանալով հասակաւ՝ լի աւուրբք և ալեօք ծերութեան՝ վայելեսցէ ի բարութեան քում: Եւ քեզ յամենայնի փառք և իշխանութիւն, այժմ և միշտ և յաւիտեանս. ամէն»: (Մաշտոց. Երուսաղէմ. 1879 թ. երես 251): Օրհնութեան վերջում նոր վարպետին մի ապտակ էր տալիս չէյխը կամ ուստաբաշին և ապա բոլորը սեղան էին նստում. նստում էր և նոր վարպետը: Ճաշելուց առաջ չէյխը երեք անգամ հարցնում էր ձեռնադրվածից. «հալալ անում ես մեզ այս ճաշը» և բաւարար պատասխան ստանալուց յետոյ սկսում էին ճաշել: Հացկերութիւնը անցնում էր ուրախ և կարգին. ոչ մի աւելորդ խօսք, ոչ մի անվայել ակնարկութիւն տեղի չէր ունենում այդտեղ: Ներկայ եղող տաճիկների պատճառով՝ ճաշի ժամանակ տաքացնող խմիչք չէր գործածվում: Միայն երբ ճաշից յետոյ տաճիկները քաշվում էին, արհեստաւորները թոյլ էին տալիս իրանց մի երկու գաւաթ արաղ խմել: Ճաշի ժամանակ ուստաբաշին Թիքայ էր առաջարկում այն խալֆաներին՝ որոնք մերձաւոր ապագայում վարպետ պէտք է ձեռնադրվէին:—Նոր վարպետը ընծայում էր չէյխին 20 ղուրուշ կամ մի հօխայ (3 ֆունտ) սուրճ և մի թաշկինակ, իգիդբաշուն՝ 5 ղուրուշ, ուստաբաշուն և իր վարպետին մի մի թաշկինակ, իսկ մնացեալ վարպետներին մի մի «հիլալ» (ականջի քչփորիկ) և մի մի հատ «խօտ ջամուզի» կոչված մի տեսակ ընկոյզ. այդ ընկոյզը օրհնված լինելով, ծեծում և խմցնում էին փորացաւով տանջվող երեխաներին: Իգիդբաշին ձեռքերը «հաւատամքի» ձևով միացրած և մատների արանքում հիլալը տեղաւորած՝ մօտենում էր ուստաբաշուն կամ չէյխին, հիլալը համբուրում, ճակատին դնում և ապա առաջարկում, չէյխը ընդունելիս նոյնպէս համբուրում, ճակատին էր դնում հիլալը: Ապա ցրվում էին մնացեալ վարպետներին: Հիլալը այդպէս յարգվելու պատճառն այն էր՝ որ ականջը քչփորելու ժամանակ՝ պէտք է արհեստաւորներին յիշեցնէր նախահայրերի (փիրերի) երախտիքը, որոնք մարդկանց դիւրութեան համար հնարել էին արհեստներ և պատճառ էին դարձել օգտաւէտ առարկաներ պատրաստելուն: Իր տեղում յիշեցի որ «ջէհել» խալֆային՝ որքան և հմուտ լինէր նա արհեստին, վարպետ չէին ձեռնադրում: Սակայն լինում էին դէպքեր, երբ էսնաֆը ստիպված էր լինում զանց առնել այդ կանոնը, օրինակ, երբ որ և է խալֆայի վարպետ դառնալը անհրաժեշտ էր նրա ընտանեկան դրութեան պատճառով: Այդպիսի դէպքում նրան ընկերացնում էին մի փորձված վարպետի հետ, մինչև «կատարեալ հասակի» հասնէր:

Նոր վարպետի և նրա վարպետի մէջ առմիշտ մնում էր յարգանքն ու սէրը: Հմուտ վարպետը պարծենում էր իր «չրաղների» թւով, միշտ սէր էր տածում դէպի նրանց, իսկ վերջիններս միշտ յարգանքով էին վերաբերվում դէպի իրանց դաստիարակը: Եթէ վարպետ ձեռնադրվողը չքաւոր էր, նրա վարպետը բաժին էր հանում իր արհեստանոցի գործիքներից նրա համար: Երկարամեայ ծառայութեան միջոցին՝ աշակերտը կամ խալֆան «տան տղայ» էր համարվում վարպետի տանը, նրանից ոչ մի գաղտնիք չէր պահվում և նա այն աստիճան ընտելանում էր այդ ընտանիքին, որ շատ անգամ դրա անդամն էր դառնում՝ ամուսնանալով իր վարպետի դստեր հետ:

Չը մոռանամ յիշել և այն՝ որ եթէ նոր վարպետը թերի էր գտնվում իր գործի մէջ և յայտնվում էր, որ նա չունի պահանջված հմտութիւնը և որ ուրեմն վարպետը աչառութեամբ էր վերաբերվել դէպի սանը—այն ժամանակ պատժում էին հին վարպետին, իսկ նոր վարպետին մի տարի ժամանակով յանձնում էին մի այլ վարպետի, որպէս զի նրա մօտ լրացնէ իր գիտութեան պակասը:

V.

Էսնաֆի անդամների փոխադարձ յարաբերութիւնը վերին աստիճան սիրալիր էր: Էսնաֆը կազմում էր արհեստակից մարդկանց մի զօրեղ բարոյական միաբանութիւն: Իւրաքանչիւր արհեստաւոր զատ զատ վեր առած, ի հարկէ, նշանակութիւն չէր կարող ունենալ իշխանութեան աչքում, սակայն էսնաֆը, համայնքը մեծ ազդեցութիւն ունէր: Էսնաֆը իր ներկայացուցիչների միջոցով կարողանում էր մասնակցել քաղաքի գործերին և յարաբերութեան մէջ մտնել կառավարիչ փաշաների և այլ մեծամեծների հետ: Այդ ներկայացուցիչներն էին բողոքում հարկերի ծանրութեան դէմ և բացատրելով չքաւոր դասի վիճակը՝ թեթևութիւն ձեռք բերում, նրանք էին կենսական պիտոյքների սակագինը որոշում, նրանց մասնակցութեամբ բաժանվում էր արքունի հարկը Թիջարէթ մէջլիսում (քաղաքային և առևտրական գործոց ատեան), նրանք էին միջնորդում և բանտից ազատում իրանց արհեստակցին՝ նրա փոխարէն երաշխաւոր ներկայանալով և կամ փող վճարելով:—Արհեստաւորը նիւթական բարեկեցութեան հաղիւ էր հասնում, նա այնքան էր աշխատում, որ առանց նեղութեան կարողանում էր իր ընտանիքը կերակրել, իսկ որ և է դժբաղդութիւն պատահելիս՝ նա վստահ էր, որ էսնաֆը չի զլանայ իր աջակցութիւնը: Արհեստաւորը չունէր կարողութիւն, բայց ունէր մի սեպհականութիւն, որին ոչ գողը կարող էր մերձենալ և ոչ ցեցը ապականել: Դա նրա արհեստն էր, որին «ոսկէ ապարանջան» էին անուանում: Այդ անկողոպտելի գանձի շնորհով՝ արհեստաւորը ազատ էր առևտրականին յատուկ չողոքորթութիւնից, երեսպաշտութիւնից. դրա շնորհով նրա մէջ անխախտ պահպանվում էին բարոյական յատկութիւնները:—Էսնաֆը ունէր իր գանձանակը, որի մէջ մտնում էին արհեստաւորների շաբաթական տուրքերը, կամաւոր նուէրները և մեղադրված անդամներից ստացված տուգանքները: Կարսում մի քանի էսնաֆների մէջ սովորութիւն ունէին՝ քաղաքում ստացված իրանց արհեստին վերաբերեալ ապրանքներին գին նշանակել իրանց մէջ և ապա այդ գնահատութիւնից պակաս ձեռք բերելով ապրանքը, աւելորդ դրամը ձգում էին գանձանակը: Այդ գանձանակից էր հոգացվում չքաւոր արհեստաւորի թաղման ծախքը, այդ փողով էսնաֆը իր նախահօր տօնին մատաղ էր մորթում, պատարագ անում և քէֆ անում, այդ փողից փոխառութիւն էին անում դժբաղդացած անդամին, այդ փողով նշանաւոր տօներին—Զատկին, Ծննդեան և բարեկենդանին, նաև տաճկաց բայրամներին—ընծաներ էին տանում ուստաբաշուն և չէյխին, նոյն տօներին՝ իւղ, միս և բրինձ էին բաժանում աղքատներին, ճանապարհածախս էին տալիս չունևոր պանդուխտներին, առնվում էին եկեղեցու զարդեր և պատկերներ: Եւ անհնարին է թւել այն բոլոր բարեգործութիւնները, որոնք կատարվում էին գանձանակի փողով 1): Համայնքը նմանապէս ապաւէն

1) Կարսում էսնաֆների սակաւութեան պատճառով գանձանակի մուտքն ևս սակաւ էր: Գան-

հաշուել անհամեմատ աւելի արագ, քան թէ բանկերում և առեւտրական տներում հաշւում են տոկոսների գրքով: Ամեն տեսակ կշիռ, չափ և փող կարելի է այդ համրիչով վերածել ամեն ուրիշ երկրի կշռի, չափի և փողի և այդ գործողութիւնն էլ այդ նոր համրիչով անհամեմատ աւելի արագ է կատարվում, քան թէ մինչև այժմ ընդունված գործողութիւններով:

Եթէ այդ համրիչն ընդունվէր և ընդհանրանար Եւրօպայում և Ամերիկայում, մեր կարծիքով, նա բոլորովին նոր զարկ կը տար առեւտրական հաշւառարութեան: Մենք խոստովանվում ենք, որ զարմացած ենք մնացել, թէ ինչպէս արագ և անսխալ կերպով լուծում է այդ համրիչը թէ թւաբանական և թէ նոյն իսկ ալգեբրական ամենաբաղադրեալ, ամենաբարդ խնդիրներ, որոնց լուծելը սովորական ճանապարհով, թղթի վրա մատիտով հաշւելով, անհամեմատ աւելի դժուար է և անհամեմատ աւելի շատ ժամանակ է պահանջում:

Հնարողը, պ. Նիկողայոս Նիկողոսեան, ինքը հարուստ մարդ չը լինելով, ի հարկէ, չէ կարող առաջ տանել իր գիւտը և ծանօթացնել նրա հետ եւրօպացիներին: Ցանկալի է, ի հարկէ, որ պարոնն իր գիւտի համար պրիվիլեգիա (արտօնութիւն) ստանար, կամ մի դրամատէր անհատ թէ ընկերութիւն յայտնվէր, որը կառնէր հնարողից նրա իրաւունքը:

Ցանկալի է, որ գոնէ մամուլը ծանօթացնէ հասարակութեանը այդ [illegible] և վերին աստիճանի օգտակար գիւտի հետ: [illegible] Նիկողոսեանի [illegible] և նրա հնարած գործիքի հետ ծանօթանալ, կարող են [illegible] հետևեալ հասցէով. Тифлисъ, Никогосу Никогосянцу. Авлабаръ. Авлабарская ул. д. № 25 (Թիֆլիս, Հաւլաբար, Հաւլաբարսկայա փողոց, տուն № 25).

ՄԻ ԱԿԱՄԱՅ ՊԱՏԱՍԽԱՆ

Կարդացինք պատասխան «Մշակի» լրագրի № 64-ում լրատու պ. Ս. Խարազեանի [illegible] «Մշակ» № 57) [illegible] 36 ր. 30 կ., [illegible] նը, որ այդ գումարը սաղսալամաթ, ողջ և առողջ մեզ մօտ է: Երեք անգամ կրկնեց պ. Լրատուն, թէ ինչու երեք տարի այդ փողը մեզ մօտ ենք պահում: Բացատրեցինք, որ բրօշիւրի թէ հօգացողը և թէ առաջարկողը մեզ խաբեց: Դարձեալ թէ ինչու թշուառ աշակերտի օգտին չենք յանձնել մնացորդը: Հաղորդեցինք նոյն հասարակութեանը, որ իրաւունք չունէինք տալ, քանի որ վերջին ժողովում ձայների բազմութեամբ բացէ ի բաց մերժվեց:

Վերջապէս պ. Լրատուին առաջարկեցինք, որ եթէ ողորմածութեան զգացմունք ունի, թող բարեհաճէ չնորհ բերել վերցնելու մասնակցող պարոնների ցուցակը և նրանց մեծամասնութեան հաւանութիւնը ստանալով, բրօշիւրի վրա ծախսելի փողերը յանձնէ այդ թշուառին: Իսկ պ. Լրատուն փոխանակ այդ փողերն իր կարծած կորստից ազատելու միջոցին դիմելու, դարձեալ մեզ վրա է գցում, թէ ինչու մենք չենք արել այդ: Վերջ ի վերջոյ այդ անտանելի կասկածներից ազատվելու համար, մենք առաջարկեցինք մասնակցող պարոններին որոշեալ ժամանակամիջոցում յետ ստանալ իրանց մասը (51 կոպ.), խոստանալով հակառակ դէպքում մեզ իրաւունք համարել այդ փողը յատկացնել մեր թշուառացած երկու ընկերների օգտին և մի և նոյն ժամանակ խոստացանք մեր սուղ միջոցներով տպագրել այդ չարաբաստիկ բրօշիւրը:

Այժմ պ. Լրատուն ճարը կտրած դիմում է ստոր միջոցների և իրան վայել ածականները մեր հասցէին ուղղելով, մեղադրում է, թէ մենք սուտ ենք ասում, երբ թէ ժողովը վճռել է մնացորդ փողով բրօշիւր տպել և ձրի տարածել հասարակութեան բոլոր խաւերի մէջ, այլ, ընդհակառակն, վճռել է վաճառել հօգեպէս հիւանդի օգտին:

Այս բոլորից յետոյ, երկու խօսք պ. Լրատու Ս. Խարազեանին: Յարգելի պարոն, թողնենք, որ մեզ անխիղճ կերպով զրպարտում էք և արդէն մի անգամ ներկայացրած հաշիւը նորից էք պահանջում—այդ ձեր և ձեր նմանների յատկանիշն է, բայց ո՞ր ազնւութիւնից դրդված՝ դուրս էք գալիս հրապարակ և օր ցերեկով այնքան անձանց վճիռը աղաւաղում, հաւատացնելով թէ «ժողովը ձայների բազմութեամբ վճռեց բրօշիւրը ծախել հիւանդ աշակերտի օգտին», մինչդեռ ձեր ներկայութեամբ մերժվեց այդ և մերժողներից մէկն էլ դուք էիք:

Իմացած կացէք, պարոն, որ առանց փաստերի ձեր լոկ խօսքերին հաւատացող չի լինի, և միթէ կարծում էք, թէ ձեր գրուածներով ինքներդ աւելի քան թէ պարզ չը հաստատեցիք, որ ձեր դարդը ոչ բրօշիւրն է, ոչ թշուառին օգնելը, ոչ 35 րուբլու մեզ մօտ երեք տարի մնալը, այլ մի ուրիշ բան:

Յարգելի ընթերցողների համբերութիւնը փչացնելու համար և ոչ էլ ժամանակ կամ ցանկութիւն ունենալով պ. Խարազեանի հետ պայքար մտնելու, մեր ներկայ կարճ պատասխանով վերջ ենք տալիս այս անհաճոյ վիճաբանութիւններին: Այժմ լրատուն ազատ է, որքան և կամի կարող է գրել, միմիայն մեր խորհուրդն այս է. աշխատէ, որ սարը երկունքի մէջ մուկ չը ծնէ:

Ս. Սարդարեան, Բ. Առաքելեանց

ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻՑ

Յունվարի 10-ին

Այս տարի ժամանակաւորապէս մնալով Երեւանում կարողացայ որքան կարելի է ծանօթանալ տեղիս հայոց հոգևոր դպրոցի հետ. ուստի աւելորդ չեմ համարում մի քանի տեղեկութիւններ տալու ընթերցող հասարակութեանը բարոյական տեսակէտից:

Մինչև այժմ այդ դպրոցն երրորդ անգամն է, ինչ դուրս է թողնում աւարտող աշակերտներ (6-րդ դասարանից), որոնք տարրական կրթութիւն ստանալով, անմիջապէս ընտրում են իրանց գործունէութեան համար ուսուցչական ասպարէզը, իսկ թէ ինչ չափով պատրաստ են գործելու այդ ասպարիզում, դա հարց է: Մի կողմ թողնելով այդ հարցի մանրամասն կողմերը, մենք ուշ դարձնենք սաների անհատականութեան վրա:

Եթէ լաւ նայելու լինենք այդ աւարտողներին, մեր առաջ կը ներկայանան թուլամորթներ, թերուսներ և միանգամայն անընդունակ այն ասպարէզին, որ բացառապէս ընտրում են (ճշմարտութիւնը չը պէտք է վիրաւորի այն պարոններին, որոնք աւարտած են և որոնցից շատերը ուազ-ուսուցիչներ են շատ ծխական դպրոցներում). դրա պատճառը դպրոցն է: Թեմական դպրոցին միանգամայն պատկանում է մի որոշ ուղղութիւն սերմանելու, որով, եթէ կարելի է ասել, կարողանայ առաջ բերել իր սաների մէջ երկաթեայ բնաւորութիւն կեանքի փոթորիկներին դիմադրելու. հարկաւոր է, որ կանոնաւոր դպրոցը սերմանի սաների մէջ բարոյական խոհականութիւն և դրան ներդաշնակ կեանք, հասարակութեան մէջ պիտանի անդամներ դառնալու:

Գուցէ թեմական դպրոցը ազատ կը լինէր ներքին խռովութիւններից, եթէ ունենար իր տեսուչը: Այս տարի միանգամայն զգալի էր տեսչի բացակայութիւնը դպրոցում. կատարեալ անիշխանութիւն էր տիրում ուսուցչական խմբի մէջ. ով որ բարձր գոռում էր՝ խօսքը նրանն էր: Այդ բանից օգուտ քաղելով մի քանի բարեհոգիներ, սկսեցին որոմ սերմանել դպրոցի մէջ:

Երևանի թեմական դպրոցը և առհասարակ ազգային հիմնարկութիւնները ազատ կը լինեն միանգամայն ներքին խռովութիւններից, եթէ ղեկավարները կարողանան հեռացնել այդ հիմնարկութիւններից գործի առաջադիմութեանը վնասող անձնաւորութիւններին:

Կրօնի և ձայնագրութեան դասերը աւանդվում են հին, փտած մեթօդով, և այդ պատճառով աշակերտները անտարբերութեամբ են վերաբերվում դէպի այդ առարկաները, ոչ մի անմիջական հետաքրքրութիւն չը գտնելով դրանց մէջ. նոյնպէս հայոց լեզուից ստորին դասարաններում այս տարի ոչ մի առաջադիմութիւն չէ եղել:

Թեմական դպրոցում այժմ տեսչի պաշտօնակատար է պ. Նիկ. Տէր-Գրիգորեանց, որը առհա երկու տարի է, ինչ որ այդ ուսումնարանում ուսուցչութեան պաշտօն է վարում. դա իր պաշտօնավարութեան ժամանակ բաւական ընդունակութիւն ցոյց տուեց այդ հիմնարկութիւնը կառավարելու:

***

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Գէորգ Եւանգուլեան մի երկար յօդուած է գրել «Արձագանքում» երբ թէ «Մշակի» № 64-ի առաջնորդող յօդուածին պատասխանելու համար: Ահագին յօդուածում արտատպված են Պօլօժէնիէի գրեթէ բոլոր յօդուածները.... կարծես թէ մենք որ և է ժամանակ ուրանում էինք թէ կաթողիկոսը այս ու այն իրաւունքներ և արտօնութիւններ ունի, բայց բանը դրանումն է, որ Եւանգուլեանի պէս կեղծ-իրաւաբանները չեն կարող գրել կամ խօսել առանց փաստերը յեղաշրջելու: Մի առ մի թւելով կաթողիկոսի իրաւունքները, նա դիտմամբ ուշադրութիւն չէ դարձնում Պօլօժէնիէի 945-որդ յօդուածի վրա, որի մէջ

տարանք և գործիքներ էր տալիս իր [illegible]

[illegible]

VI

[illegible]

ձանկի գումարը գործ էին դնում մեծ [illegible] երկու [illegible]

[illegible]

ին թէ արհեստաւորների միմեանց հետ ունեցած վէճերը և թէ օտար մարդկանց՝ վարպետների դէմ ունեցած գանգատները: Էսնաֆը միջամտում էր և արհեստաւորի ընտանեկան գործերին: Վէճերը վերջացնելու համար՝ էսնաֆի մէջ գոյութիւն ունէին հետևեալ կարգերը: Ինչպէս իր տեղում յիշեցինք, ուստաբաշին ունենում էր ախսախկալներ, կամ ինչպէս Կարսում անուանում էին թիկնապահներ.—դրանք՝ ինչպէս և քեօշայուստաները, իրաւունք ունէին վճռել իրանց կրպակաշարքի վարպետների մէջ ծագած թեթև վէճերը: Եթէ այդ վճռից անբաւական էին մնում կողմերը, այն ժամանակ օգնականը յայտնում էր այդ մասին ուստաբաշուն: Վերջինս կանչում էր մի քանի վարպետներ՝ օգնականի հսկողութեան տակ գտնված կրպակների արհեստաւորներից, մի քանի վարպետ էլ ուրիշ շարքի կրպակներից և դրանց ներկայութեամբ քննվում ու վերջացվում էր գործը: Վէճն այստեղ ևս չը վերջացած ժամանակ ուստաբաշին կամ—եթէ էսնաֆը չէյխ ունէր—չէյխը ընդհանուր ժողով էին հրաւիրում և սրանց վճիռն արդէն վերջնական էր համարվում: Շատ հազիւ էր պատահում, որ գործը հասնէր չէյխսահապուն և այդ լինում էր ամենաբացառիկ դէպքերում: Էսնաֆների մէջ զեղծումներ գործողների համար կային պատժելու հետևեալ միջոցները: Տուգանք յօգուտ էսնաֆական գանձանակի, ճաշկերոյթ սարքել էսնաֆի համար, «եօլսուզ» անելը, փալախկայ դնելը, «բէւլհ» անելը (արտաքսելը) և բանտարկելը: Մոռացայ յիշել, որ էսնաֆի մէջ քննվում էին ոչ միայն քաղաքային դատեր՝ այլ և քրէական յանցանքի գործեր, օրինակ՝ գողութիւնը: Քրէական գործը հասնում էր չէյխսահապուն, որը կարող էր ուղարկել մեղադրվածին կառավարութեան առեանն իր որոշման համեմատ բանտարկելու: Նա կարող էր յանցաւոր արհեստաւորին մինչև երեք ամսով չղթայակապ բանտարկութեան դատապարտել և բանտարկվածին՝ կառավարութիւնը այլ կերպ չէր

արձակում՝ բացի չէյխսահապու պահանջմամբ: Ձը նայելով այդպիսի նշանաւոր իրաւունքներին, ոչ մէկը պաշտօնական անձնաւորութիւններից չէր կարող ի չարը գործ դնել դրանց, որովհետև իւրաքանչիւր գործ քննվում էր համայնքի ներկայութեամբ, ամեն մէկն ազատ և անկողմնակալ ոգով յայտնում էր իր կարծիքը ժողովի մէջ: Կարծիքի ազատ արտայայտութիւնն աւելի ևս հասկանալի կը լինի՝ եթէ ասենք որ այն ինչ տաճկական դատարաններում քրիստոնեաների վկայութիւնը մինչև այսօր էլ չէ ընդունվում, արհեստաւորների ժողովներում խտրութիւն չէր դրվում հայի և թուրքի մէջ և փորձված ու խելացի վարպետը վայելում էր բոլորի յարգանքը:

Ընդհանուր ժողովներին թէև բատ օրէնի կարող էր ներկայ լինել իւրաքանչիւր վարպետ, բայց սովորաբար իգիդբաշու հրաւէրով այստեղ ժողովվում էին միայն հասակաւոր և փորձված վարպետները: Դեռահաս վարպետներին անփորձ և անընդունակ էին համարում ընկերական խորհրդին մասնակցելու և եթէ անկոչ կերպով դրանցից մէկը ժողով գար՝ յանդիմանութիւն կը ստանար կամ նոյն իսկ կը պատժվէր: Ժողովում ամենքից վերը նստում էր ուստաբաշին՝ մօտն ունենալով իր օգնականներին, այնուհետև տեղաւորվում էին միւս ժողովականները՝ խստիւ պահպանելով ձեռնադրութեան աւագութիւնն ու հասակը: Իւրաքանչիւր ոք առանձին ակնածութեամբ էր վերաբերվում դէպի ժողովը. իւրաքանչիւր ոք պարտաւոր էր իր հագուստը չոկել, կոճկվել, վերարկուի թևերը հագնել: Բոլորը չոգում էին չըջանաձև և բարև բանած. ծխելը, փսխոցը կամ առանձին խօսակցութիւնը խստիւ արգելված էր: Խորհրդակցութիւնը կամ վիճաբանութիւնը լինում էր կարգին, առանց ձայնը բարձրացնելու, առանց միմեանց ընդհատելու կամ ձեռքերը չարժելու: Մեղադրվածը չոգում էր բոլորից ներքև և քանի որ գործը դեռ չէր վճռված՝ մեղադրվածը կարող էր նստել, բայց երբ ժողովն իր վճիռն արձակում էր—«մեղաւոր է» ասելով՝ այն ժամանակ նա պարտաւոր էր ոտքի կանգնել: Ուստաբաշին ասում էր նրան. «եօլսուզ» ես, (կանոնից դուրս ես), մեղադրվածն երկու ձեռքը կրծքից դէպի ճակատը տանելով թէմէննահ էր անում և ասում—«էվալլահ եօլա» (հնազանդ եմ): Այնուհետև նա այլ ևս իրաւունք չունէր ժողովում մնալ, այլ պէտք է դուրս գնար: Ժողովի վճիռն անմիջապէս գործադրվում էր: Սովորաբար մեղապարտից տուգանք էին վերցնում կամ եօլսուզ անում:

Եօլսուզ (իրաւազուրկ) անելու կերպը երկու էր՝ ծանր և թեթև:

Երկրորդ դէպքում անօրինվում էր մեղադրվածի կրպակի գործունէութիւնը դադարեցնել՝ առանց կրպակը փակելու: Այդ դէպքում իգիդբաշին գնում էր և առանց մի բառ արտասանելու՝ վարպետի մուրճը վերցնում համբուրում և դնում էր սալի վրա, ինչպէս այդ անում էր արհեստաւորը չարաթ երեկոյեան, աշխատանքը վերջացնելուց յետոյ: Դա նշանակում էր աշխատանքի դադարումն, որ և իսկոյն կատարվում էր. բոլոր բանւորները իսկոյն բանթող էին անում: Կար անողների կրպակում իգիդբաշին վարպետի գոգնոցով ծածկում էր դազկեահը: Իգիդբաշին հսկում էր, որ եօլսուզի կրպակում չը բանեն: Ծանր դեղծումների համար փակում էին եօլսուզի կրպակը minimum 3 օր: Իգիդբաշին կողպում էր նրա կրպակը և բանալին բերում ուստաբաշուն, որի մօտ և մնում էր գիշեր ցերեկ, մինչև կրպակի բացվելը *): Ոչ ոք չէր էլ կարող կասկածել ուստաբաշուն, իսկ այժմ եթէ այդպիսի կանոն լինէր՝ ուստաբաշին գիշերապահի հետ համաձայնվելով խեղճ վարպետի կրպակը կը դատարկէր...

(Կը շարունակուի)

---

*) Ախալքալաքում եօլսուզի կրպակի բանալին ցերեկը մնում էր ուստաբաշու մօտ, երեկոյեան վերադարձնում տիրոջը՝ իսկ առաւօտեան նրանից առնելով՝ յանձնում էին դարձեալ ուստաբաշուն:

...ւած է թէ կաթողիկոսական տեղակալը վախճանուել է կաթողիկոսի բոլոր վարչական իրաւունքներով, միայն զրկւած է բուն կրօնական իրաւունքներից: Նանդուլեանի պէս մարդիկ գրում են, խօսում են ոչ թէ ճշմարտութիւնը վերականգնելու, այլ ճշմարտութիւնը կեղծելու և մոլորեցնելու [illegible] համար:

—

«Տարազ» շաբաթաթերթը լսել է, որ Թիֆլիսի «Новое Обозрѣніе» ռուս լրագիրը, իր սեփականատէր պ. Նիկոլաձէից անցնում է իշխան Գէորգ Թումանովի ձեռքը: Մենք լսեցինք որ թերթը ծախուած է արդէն 20 հազար րուբլով: Չէ կարելի չը համաձայնել շաբաթաթերթի կարծիքի հետ, որ վերջին ժամանակները «Нов. Обозр.» լրագիրը շատ ընկած էր, և եթէ դարձեալ բաժանորդներ ունէր, այդ այն պատճառով է, որ մի կողմից «Кавказъ» պաշտօնական թերթը շատ անտեղ կերպով է խմբագրւում, և բացի պաշտօնական յայտարարութիւններից իր մէջ ուրիշ ոչինչ չէ պարունակում, իսկ միւս կողմից «Тифл. Листокъ» իր պրօգրամով և ծաւալով անկարող է տալ [illegible] քաղաքական և գրական [illegible]: Իշխան Թումանով «Нов. Обозр.» լրագրի աշխատակից էր և մի մի անգամ գրում էր և «Вѣстникъ Европы» ամսագրում:

—

Հաստատ աղբիւրներից լսում ենք, որ կաթողիկոսական տեղակալ, Երեմիա սրբազանը, հաստատել է Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձութեան, [illegible] հոգաբարձութեանը, դպրոցի տեսուչ պ. Սպենդիարեանի կողմից ներկայացրած ծրագրի հիման վրայ, [illegible] ուսուցչական խմբի փոփոխութեանը և առաջիկայ ուսում. [illegible] վերջին նիստի արձանագրութիւնների [illegible]:

—

Մեզ գրում են ԴԻԼԻՋԱՆԻՑ հետեւեալը: «Դիլիջանը մի առանձին կենդանութիւն է ստացել այս ամառը. եկողները բազմաթիւ են: Էջմիածնից շատ ընտանիք են եկել, Թիֆլիսից, Ալեքսանդրօպոլից, Կարսից և Երևանից էլ եկողներ կան: Բնակարանները բոլոր ձեռքից խլում են: Երևանի գիմնազիայի ուսուցիչների խումբը, տեսուչի հետ, այստեղ է: Մի խօսքով տարուց տարի Դիլիջանը աճում և զարգանում է: Ճշմարիտ, արժէ գալ այստեղ. Դիլիջանում կարելի է լաւ օդ ծծել, հրաշալի ջուր խմել, և ունենալ չոր բնակարան, շրջապատւած գեղեցիկ անտառով, մի խօսքով բնութեան ամեն տեսակ բարիքներ վայելել: Կեանքն էլ այստեղ էժան է և մթերքները թարմ ու համով: Ափսոս միայն որ [illegible] ամեն [illegible] է գնում [illegible], բնակիչներս, զուրկ ենք մնում [illegible]:»

—

Ինչպէս Թիֆլիսում, այնպէս էլ շրջականերում, յունիսի 14-ին մեծ անձրև եկաւ, որը երկար ծարաւից չորացրած դաշտերը նորից կենդանացրեց: Թէև Թիֆլիսում այդ յորդ անձրևից յետոյ եղանակը շատ էլ չը հովացաւ, բայց օդը մաքրվեց և փոշոտները [illegible]:

—

Դիլիջանից մեզ գրում են, որ յունիսի 12-ին այդտեղ սաստիկ յորդ անձրև եկաւ: Բնութիւնը այդ անձրևից յետոյ նորից կենդանացաւ և [illegible] երեսին նորից ժպիտը երևաց... Երկրագործի սրտում նորից յոյս է ծնվում, որ այս տարվայ բերքը առատ կը լինի:

—

Լսում ենք, որ կաթողիկոսական տեղակալի հաստատելը ստանալուց յետոյ, Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձութիւնը արտակարգ նիստ կայացրեց: Հոգաբարձուներից երկուսը, Գ. [illegible] և իշխան [illegible] [illegible] տեղակալը, որով նա պաշտօնական է, մինչև նոր կարգադրութիւն, [illegible] դպրոցի ուսուցիչների [illegible] Նիսար, ինչպէս ասում են, [illegible] Նանդուլեան և [illegible] որ [illegible] հոգաբարձուներ [illegible] տեղակալի հրամանին:

—

Հանգուցեալ եպիսկոպոս-գրող Պարոնեանի [illegible] երկու որդոց [illegible] գործը իրանց վրա են առել Կ. պոլսեցի երկու անձինք, այն է Մէզպուրեան և Պէրպէրեան:

—

Մեզ դիմում են հարցնելով, թէ արդեօք վճռւած է այն հարցը, թէ անդրկովկասեան պետական դպրոցներում երբ պէտք է սկսվի ուսումը արձակուրդներից յետոյ: Չարկաւոր ենք համարում յայտնել, որ այդ մասին Թիֆլիսում դեռ ոչինչ պատասխան չէ ստացվել:

—

Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձութիւնը, ինչպէս յայտնի է, որոշել է փոփոխութիւններ անել ուսուցչական խմբի և առարկաների դասատուութեան մէջ: Այժմ հաստատվում է որ այս օրերս Էջմիածնից, սրբազան տեղակալը, հեռագրով կարգադրել է ոչինչ փոփոխութիւններ չանել և հոգաբարձական վերջին նիստի արձանագրութիւնը ուղարկել Սինօդին՝ գործի հետ լաւ ծանօթանալու համար: Հոգաբարձութիւնն երկու օր առաջ արտակարգ նիստ գումարելով՝ որոշեց կատարել կաթողիկոսական տեղակալի առաջարկութիւնը:

—

«Մշակի» ներկայ համարում տպելով «Մի ակամայ պատասխան» վերնագրով յօդուածը, յայտնում ենք, որ այդ յօդուածով վերջ ենք դնում Գայանեանների յիշատակին հանգամանած դումարի մասին ծագած տաղտկալի բանակուին:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱԴԱՄԵԱՆԻ ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԵՐԸ

—

Հանգուցեալ Ադամեանի վերջին օրերի մասին «Արևելք» լրագիրը գրում է հետեւեալը.

«Որպէս յայտնի է, Ադամեան կը տառապէր թոքի և մանաւանդ կոկորդի հիւծախտով. փետրուար ամսոյ վերջերն իւր հիւանդութիւն այն աստիճանի էր հասած, որ մի քանի օրուան կեանք հազիւ կուտային նմա. սակայն այդ միջոցին հանդիպելով ռուսաց դեսպանատան պատուական բժիշկ Պ. Պլէսկովի՝ նորա եռանդուն դարմաններուն շնորհիւ ազատուեցաւ իւր կոկորդի անտանելի տառապանքներէն: Մինչև այդ ժամանակ, կոկորդի ցաւն հետզհետէ այն աստիճան սաստկացած էր, որ ջուր անգամ չէր կրնար կուլ տալ. սակայն Պլէսկովի առաջին գործողութենէն յետոյ, ցաւերն սկսան մեղմանալ: Բժշկական անհրաժեշտ խնամոց համար Ադամեան տեղափոխուեցաւ ռուսաց հիւանդանոցն, ուր Պ. Պլէսկով ամեն առաւօտ կը զննէր կոկորդի մէջն և հարկաւոր գործողութիւնը կը կատարէր: Մի ամսուան ընթացքի մէջ կոկորդի հիւծախտի վէրքերըն սկսան բոլորովին անհետանալ և այնուհետև կատարելապէս դադրեցաւ կոկորդի ցաւը: Միայն ձայնը տկար էր և մարմնոյն վրայ կը զգար ընդհանուր թուլութիւն: Զանձրացած կոկորդի ամենօրեայ թեթև գործողութիւններէն, յայտնեց բժշկին թէ այլ ևս կատարելապէս ապաքինած կը զգայ իւր կոկորդն և խնդրեց, որ դադրեցնէ գործողութիւնը, թէև բժիշկը կուզէր տակաւին շարունակել ըսելով, որ հարկ է բժշկութիւն կատարել կոկորդի մէջ մինչև որ բոլորովին անհետանային գետախտի յետին նշանները: Որչափ և կոկորդի կողմանէ Ադամեան ազատուած էր իւր սոսկալի ցաւերէն, սակայն միւս կողմանէ թոքախտը կը յառաջանար, իր հետ բերելով նաև ընդհանուր և ծանր թուլութիւն մը ամբողջ մարմնոյն վրա. բայց շնորհիւ իւր մարմնի առողջութեան ընդ երկար կարողացաւ դիմադրել անողոք հիւանդութեանը:

«Բեղերսպուրկի, Մոսկուայի, Օդեսայի և Թիֆլիսի հայ և ռուս լրագիրներն համակրալից յօդուածներով հանրային ուշադրութիւնը կը հրաւիրէին մեծ դերասանի վիճակի նկատմամբ և ամեն տեղէ շտապեցին դրամական նպաստ հասցնել, որով Ադամեան իւր կենաց վերջին ամիսներու մէջ զուրկ չը մնաց բժշկական և նիւթական ո և է խնամքէ. Ռուսիոյ դեսպանատան պաշտօնեայք և նոյն ինքն Ռուսիոյ դեսպանուհին երբեք անգամ այցելութեան երթալով Ադամեանին, յաւսատու խօսքերու սիրտ կուտային անոր:

«Զատկի շաբթուն թէև շատ տկար կը զգար ինքզինքն, այսու ամենայնիւ օդափոխութեան համար կուզէր Պէօյիւքտէրէ երթալ և գնաց: Տօքթոր Պլէսկով յաճախ այցելութեան կերթար Ադամեանի, իսկ վերջին շաբթու ամեն օր. երբ կը տեսնէր բժիշկին գալը, հէգ հիւանդը սոսկալի յուսահատութեան կը մատնուէր, սակայն բժշկի համոզիչ քաղցր խօսքերն և յուսատու խոստումները կարծես նոր կեանք կը պարգևէին նմա: Շաբաթ մը ի վեր բոլորովին անհետացած էր նորա գլխապտոյտն և յուսահատական բնաւորութիւնը, կատարելապէս խաղաղ էր ու հանգիստ, կաղերսէր բժշկին յայտնելու թէ պիտի մեռնի ինք թէ ոչ դեռ պիտի կարենայ ապրիլ. այս միջոցին նորա այն երբեմնակի հրացայտ խոշոր հայեացքը՝ անսահման անձկութեամբ յառած՝ կը սպասէր բժշկի պատասխանին. բժիշկը կը ցրէր նորա մահաբոյր մտածումները. իւր բժիշկէն զատ դրեթէ շատ քիչ մարդ կուզէր տեսնել. յաճախ կը կրկնէր անուններն իւր Ռուսաստանի բարեկամաց, որոնք ամենայն կերպիւ օգնած էին իրեն: Կը խնդրէր իր բարեւը հաղորդել նոցա և նկարագրել իր վիճակը»:

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

—

Կ. Պօլսի լրագիրներում կարդում ենք հետեւեալը Պարոնեանի թաղման մասին.

«Ողբացեալ Պարոնեանի յուղարկաւորութիւնը հանդիսաւոր կերպով կատարուեցաւ, մայիսի 28-ին յՕրթագիւղ: Յուղարկաւորաց ստուար բազմութիւն մը՝ յորում հայ մամուլը, հայ ուսուցչական մարմինն և հայ գրականութիւնը մեծագոյն մասամբ ներկայացեալ էին, փութացած էր այդ համակրելի անձնաւորութեան դագաղին շուրջը: Եկեղեցական դասէն ներկայ էին Խորէն Նար-Պէյ արքեպիսկոպոս, Գրիգորիս արքեպիսկոպոս Յովհաննէսեան, Վահրամ եպիսկոպոս Մանկունի, Գրիգորիս եպիսկոպոս Ալէաթճեան, Գարեգին եպիսկոպոս Սրուանձտեանց, Յակոբ վրդ. Աշոտ, Իգնատիոս վրդ. Շիշմանեան, և բազմաթիւ քահանայք:

«Պատրիարքական փոխանորդ Գէորգ ծ. վրդ. Իւթիւճեան, ի դիմաց Պատրիարք հօր եկած էր իբրև սգակիր:

«Եկեղեցին լուսազարդուած էր շքեղապէս և պատշաճ հանդիսաւորութեամբ: Այս մասին Թաղական խորհրդոյ կողմէ որ և է զոհողութիւն չէր խնայուած:

«Նար-Պէյ սրբազան խօսեցաւ դամբանականը, յուզեալ շեշտերով նկարագրելով Պարոնեանի կեանքն, հանճարեղ հրապարակագրութիւններն ու անզուգական գրիչն: Թէև Պարոնեան մեռաւ, ըսաւ քարոզիչ սրբազանը, սակայն իւր գործեր անմահ կը մնան: Եթէ Պարոնեան երկար ապրէր, յարեց, կարելի է տեսնէր, որ իւր ինչ ինչ գաղափարք սակաւ ինչ չափազանցեալ էին. բայց մահը ժամանակ չը թուղուց այսմ: Պարոնեան ունեցած էր իւր հակառակորդներ, բայց ամենքն ալ պէտք է խոնարհին այս գերեզմանին առջև և յարգեն նորա յիշատակը:

«Ցաւարտ դամբանականին, դագաղն հանուելով տաճարէն, դրուեցաւ եկեղեցւոյ պարտիզին մէջ, ուր հանգուցելոյն մտերիմներէն Յովհաննէս էֆէնտի Սեթեան՝ խորապէս զգածեալ՝ կարդաց դամբանական մը:

«Ոչ նուազ յուզմամբ դամբանական մը արտասանեց նաև Յակոբ էֆէնտի Գուրգէն:

«Ներկայք յուզմամբ և պատկառոտ լռութեամբ ունկնդրեցին այս ատենաբանութեանց, յետ որոյ հանդիսաւոր թափոր կազմուելով, դագաղն առաջնորդուեցաւ գիւղին գերեզմանատունը: Դագաղին ծոպերը բռնած էին դաստիարակք ոմանք և այլ ազգայինք: Դագաղին կը հետեւէին, իբր սգակիր, ի միջի այլոց, և Ազգային Կեդրոնական վարժարանի աշակերտաց ... Ղալաթիոյ ... աղքատ ... Սուրբ ... Էթեմ ... ...

«Թաղումը կատարուեցաւ գիւղին գերեզմանատունն և Պարոնեանի մարմին ամփոփուեցաւ մեռելոց այդ հանդարտիկ բնակարանի մէկ անկիւնը տխուր և մենաւոր: Յուղարկաւորք առհասարակ դառնակսկիծ սրտի վերադարձան յուղարկաւորութենէն, աղօթելով նորա հոգւոյն հանգստեան համար և օրհնելով յիշատակն այդ պատուական անձին»:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Զերքեզկեօյէ դէպքի հետ կապ ունեցող հետեւեալ ծիծաղաշարժ դէպքն են հաղորդում Կ. Պօլսի լրագիրները. «Պերլինէն կը հաղորդեն թէ՝ Սինեքլիի արկածին յառաջ բերած ծիծաղաշարժ մէկ դէպքը բաւական աղմուկ յարուցած և գայթակղութիւն յառաջ բերած է գերմանական մայրաքաղաքին մէջ: Աւազակաց ձեռքն ինկող անձանց մէջ կը գտնուէր գինիի վաճառական մը, Պ. Ժ... որ առանձնակի մեկնած էր Պերլինէն՝ գործ մը պատրուակելով: Արդ, լրագրաց հրատարակած մանրամասնութիւններուն մէջ կըսուէր թէ վաճառական մը աւազակներէն տարուեր է՝ հակառակ իր նորատի կնոջ աղերսանաց. մինչև իսկ կը յաւելուին թէ այր և կին նոյն վակօնին մէջ իրենց քունէն արթնցած էին գիշերազգեստով:

«Ինչ եղաւ վաճառականին ճշմարիտ կնոջ ապշութիւնն՝ երբ այս մանրամասնութիւնները կարդաց:

«Կատղած, Տիկին Ժ... կուզէ բաժնուիլ իր անհաւատարիմ ամուսինէն որ հոմանուհւոյ մը հետ կը ճանբորդէր իբր կինը ներկայացնելով զայն:

«Աւասիկ թէ ինչպէս Սինեքլիի աւազակներն յանդիման պատճառ կլլան ամուսնաթողութեան մը»:

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՄՐԷՏԵՆՍԿ, 15 յունիսի: Աջողութեամբ հասնելով յունիսի 9-ին Ալբազինում, Թագաժառանգ Ցեսարեվիչ, որին պատգամաւորութիւնն ընդունեց ոգևորված կերպով, նաւահանգստից գնաց եկեղեցին, որտեղ մաղթանք կատարվեց: Քահանան մի ոգևորված ճառ ասելով Ալբազինի և Թագաժառանգ Ցեսարեվիչի այցելութեան նշանակութեան մասին, մատուցեց Նորին Բարձրութեան մի ձեռագիր՝ որը վերաբերում է Ամուրի մօտերքում ռուսների կատարած քաջագործութիւններին: Եկեղեցուց դուրս գալիս՝ Թագաժառանգ Ցեսարեվիչ դիտեց արտօնաւորված կօզակներին: Յունիսի 10-ին Նորին Բարձրութիւնը եկաւ Պօկրօվսկայա կայարանը: Այդտեղ Օգոստափառ Ատամանին դիմաւորեցին իշխանութեան ներկայացուցիչները և Անդրբայկալեան կօզակների գնդի ներկայացուցիչները: Ողջոյնի խօսքերից յետոյ՝ պատգամաւորութիւնը արծաթի մատուցարանով ներկայացրեց աղ ու հաց և Նիկոլայ հրաշագործի պատկերը: Եկեղեցում կատարված մաղթանքներից յետոյ, Թագաժառանգ Ցեսարեվիչ դիտեց կօզակներին: Յունիսի 12-ին Նորին Բարձրութիւնը եկաւ Կարա: Նաւահանգիստը գեղեցիկ կերպով զարդարված էր. պատուաւոր պահնակը Կարայի զօրագունդն էր: Նորին Բարձրութիւնը յունիսի 13-ին, ժամը 12-ին աջողութեամբ հասաւ Սրետէնսկ:

ԲԵՐՆ, 15 յունիսի: Բազէլից հեռագրում են, որ Բէյբերգի տուննելում, Բրուգ-Բէյբերգ-Բազէլեան երկաթուղու գծի վրա, երէկ երեկոյեան տեղի ունեցաւ ընդհարում մարդատար և ապրանքակիր գնացքների մէջ, որի ժամանակ ճանապարհորդներից մէկը՝ մի անգլիացի վիրաւորվեց թեթև կերպով, իսկ կօնդուկտօրը և պօստային ծառայողը՝ վիրաւորվեցան ծանր կերպով. մի քանի վագօններ և շոգեմեքենան վնասւած են: Ընդհարման պատճառը մարդատար գնացքի մեքենայի փչացած լինելն է:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 15 յունիսի: Պաշտօնական: Երէկ, կէսօրից յետոյ ժամը 2-ին, Թագաժառանգ Ցեսարեվիչ հասաւ Ներչինսկ: Քաղաքը մտնելիս, յաղթական կամարի մօտ, Նորին Բարձրութեան դիմաւորեց քաղաքագլուխը՝ պատգամաւորութեան և ազգաբնակութեան հետ:—Երէկ վախճանվեց արդարադատութեան մինիստրի օգնական Արակին:

ՍԵՎԱՍՏՕՊՈԼ, 15 յունիսի: Թագուհի Կայսրուհին նուիրեց 500 րուբլի՝ Սեվաստօպոլի աղքատ բնակիչներին բաժանելու համար:—Մրգերի բերքը, մանաւանդ կարտոֆեալի շրջակայքում, առատ է. հարաւային կողմերում սպասվում է խաղողի լաւ բերք:

ԿԱԶԱՆ, 15 յունիսի: Նահանգապետի նախաձեռնութեամբ, տեղի ունեցաւ տեղական վաճառականների ժողովը, որպէս զի մտածեն այն միջոցների մասին, որ հարկաւոր է ձեռք առնել, ի նկատի ունենալով անաջող հունձը: Ներկայ էին վարչութեան նախագահը և քաղաքագլուխը: Ենթադրված է՝ մինչև փոխատուութիւն ստանալը՝ դիմել նուիրատուութիւններին:

ՍՕՖԻԱ, 15 յունիսի: Պօլիցիան ձերբակալեց բօլգարացի էմիգրանտների նոր պրօկլամացիաներ, որոնցով զօրքը և ժողովուրդը ապստամբութեան են հրաւիրվում. ձերբակալութիւնները շարունակվում են: Երկրի մէջ տիրում է տերօր:

Կ. ՊՕԼԻՍ, 15 յունիսի: Խիմէնից շարունակ ստացվում են վատ լուրեր: Նահանգապետը շրջապատված է ապստամբներով:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 16 յունիսի: Երէկ արդարադատութեան մինիստրի օգնական Արակինի հոգե-

հանգստին ներկայ գտնված ժամանակ, յանկարծակի մեռաւ սենատի 5-րդ դեպարտամենտի օբեր-պրօկուրօր Բիլբասօվ։—«Гражданинъ» լրագիրը հաղորդում է, որ այս օրերս հաստատվեց նոր մաքսային տարիֆը, որը կը հրատարակվի յունիսի 20-ին։

ԲՈՒԴԱ-ՊԵՇՏ, 16 յունիսի։ Կառավարչական «Nemzet» օրգանում տպագրված է Պարիզի մի լրագրի թղթակցի խօսակցութիւնը Ֆլուրանսի հետ, որը յայտնել է, թէ ֆրանս-ռուսական դաշնակցութիւնը գոյութիւն ունի, թէև ոչ այն դաշնագրական ձևով, ինչպէս երեքպետեան դաշնակցութիւնն է։ Ֆլուրանս աւելացրեց, որ ֆրանս-ռուսական դաշնակցութիւնը ունի լոկ պաշտպանողական բնաւորութիւն և վերաբերում է բացառապէս փոխադարձ շահերի, և որ ֆրանս-ռուսական դաշնակցութիւնը չէր լինի, եթէ Աւստրիան միանգամայն անձնատուր չը լինէր երեքպետեան դաշնակցութեանը. նոյնպէս և Անգլիայի միանալը միջին-եւրօպական պետութիւնների հետ այն հետևանքն ունեցաւ, որ Ֆրանսիան և Ռուսաստանը աւելի մօտեցան միմեանց։

ԲԵԼԳՐԱԴ, 16 յունիսի։ Թագաւոր Ալեքսանդրը խնամակալ Րիստիչի, մինիստր-նախագահ Պաշիչի, հօֆմարշալ Եանկօվիչի և երկու թիկնապահների ուղեկցութեամբ, յունիսի 23-ին, ուղևորվելու է Ռուսաստան։

ԼՕՆԴՕՆ, 16 յունիսի։ Կ. Պօլսից եկած լուրերին նայելով, խեմէնում ապստամբութիւնը ծանր կերպարանք է ստացել այն պատճառով, որ շատ թափառական ցեղեր միացան ապստամբների հետ։ Իլտըզ-Քէօսկում յուզումն է տիրում։ Երէկ, սուլթանի նախագահութեամբ, տեղի ունեցաւ մինիստրների խորհուրդ՝ նոր զօրք ուղարկելու հարցը քննելու համար։ Առաջվայ ուղարկված զօրքը անբաւական է յայտնվել։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՕՐՍԱ
Յունիսի 14-ին

Լօնդօնի վրա 10 ֆունտ արժէ . .	86 ր.	20 կ.
Բերլինի վրա 100 մարկ — . .	42 »	$17^1/_2$ »
Փարիզի վրա 100 ֆրանկ — . .	34 »	10 »
Ոսկի — — արժէ . .	6 »	94 »
Մաքսային կուպօններ — . .	139 »	— »
Արծաթ — — — . .	1 »	06 »
Բօրսային դիսկօնտներ — . .	$3^3/_4$ և 5%	»
Պետ. բանկի 5% տոմս 1 շրջանի . .	103 »	50 »
— — — — 2-րդ —	103 »	37 »
— — — — 3-րդ —	100 »	— »
— — — — 4-րդ —	100 »	— »
— — — — 5-րդ —	100 »	— »
— — — — 6-րդ —	101 »	50 »
6% ոսկեայ ռէնտա	143 »	50 »
4% ոսկեայ փոխառութիւն	— »	— »
Արևելեան 5% փոխառ. 1-ին շրջ.	100 »	— »
— — — — 2-րդ —	102 »	— »
— — — — 3-րդ —	102 »	12 »
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	243 »	50 »
— — երկրորդ —	223 »	50 »
Պետական. երկաթուղային ռէնտա .	104 »	62 »
$5^1/_2$% ռէնտա	97 »	50 »
4% ներքին փոխառութիւն . . .	97 »	25 »
5% գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի	101 »	25 »
$5^1/_2$% վկայակ. գիւղ. հող. բանկի.	102 »	50 »
$4^1/_2$% գրաւական թղթեր կալուած. փոխ. կրեդիտ. ընկեր. Մոսկ. .	140 »	25 »
— — — Թղթակ.	101 »	87 »
Պետերբուրգի քաղաքային կրեդիտ. ընկերութեան օբլիգացիաները. .	102 »	25 »
Մօսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ.	101 »	50 »
Օդէսայի — — .	102 »	12 »
Թիֆլիսի — —	— »	— »
Գրաւ. թղթ. Թիֆլիսի կալ. բանկի.	— »	— »
— — Քութայիսի — — .	— »	— »

Ս. Պետերբուրգի բօրսայի տրամադրութիւնը հանդարտ է։

Խմբագիր-Հրատարակող՝ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ВЫСОЧАЙШЕ УТВЕРЖДЕННОЕ ТОВАРИЩЕСТВО МЕХАНИЧЕСКАГО И ЧУГУННО-ЛИТЕЙНАГО ЗАВОДА

БЕЛЛИНО-ФЕНДЕРИХЪ

ВЪ ОДЕССѢ.

Складъ и производство сельско-хозяйственныхъ и заводскихъ машинъ и орудій, какъ-то:

Постоянныхъ паровыхъ машинъ и котловъ разныхъ системъ и силъ, Мукомольныхъ мельницъ и всякаго рода принадлежностей къ нимъ. Щеретовокъ, вальцовыхъ поставовъ крупосѣекъ, буратовъ и всякихъ другихъ мельничныхъ машинъ системы Г. Даверіо. Лѣсопильныхъ станковъ съ пилами. Конныхъ молотилокъ, и приводовъ, вѣялокъ, соломорѣзкъ, кукурузныхъ молотилокъ—ручныхъ, конныхъ и паровыхъ Прессовъ для винограда и сѣна. Маслобоекъ, брандспойтовъ и пасовъ. Конныхъ грабель «Голинсвортъ».

Производство котельныхъ работъ и отливка изъ чугуна и мѣди.

Выполненіе всякаго рода заказовъ для паровыхъ вальцовыхъ мельницъ, винокуренныхъ, пивоваренныхъ, сахарныхъ и другихъ заводовъ, вагоны для конножелѣзныхъ дорогъ.

Складъ локомобилей, паровыхъ молотилокъ, конныхъ молотилокъ со штифтовыми барабанами и конныхъ приводовъ извѣстной фирмы Клйетонъ и Шутлівортъ въ Линкольнѣ, и Вѣнѣ.

Главный складъ жатвенныхъ машинъ и косилокъ «Желѣзная рама» и «Континенталь» Джонстона.

Единственный складъ вальцовыхъ станковъ Г. ДАВЕРІО въ Цюрихѣ.

Заводъ имѣетъ свой собственный эллингъ для постройки пассажирскихъ и буксирныхъ пароходовъ, паровыхъ катеровъ, баржъ и проч. и принимаетъ заказы на поднятіе на эллингъ судовъ для исправленія или окраски подводныхъ частей и ихъ корпусовъ.

Агентъ въ Ростовѣ н|Д. Г. Я. Золотухинъ, Николаевскій пер. д. Арт. Яблокова, противъ Реальнаго училища кв. № 8.

66—100 (և. շ.)

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ղազախի Քարվանսարայի միդասեան ազգայ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԻՆ հարկաւոր է մի ՈՒՍՈՒՑԻՉ՝ ռուսաց և հայոց ուսումնարանների խրատունքներով, տարեկան վարձ 360 րուբլով, տուն, ծառայ և վառելափայտ։ Ցանկացողները թող դիմեն ուսումնարանի վարչութեան։

Նախագահ հոգաբարձու Ղուկաս քահանայ Սիմէօնեանց, գանձապահ հոգաբարձու Յովսէփ Թումանեանց։

1—3

Մ. ՄՈՒՐՏԱԳ

կը շարունակէ դասեր տալ անգլիերէն լեզուից այս ամառը՝ 4 օր շաբաթվայ ընթացքում ԿՕՋՕՐՈՒՄ, և 3 օր քաղաքում։ Ունի դարձեալ մի քանի ազատ ժամեր։ Երաշխաւորում է, որ արտասանութիւնը կանոնաւոր կը լինի։ Հասցէն. ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ, Լաբօրատօրնայա փողոց, տուն Ցուրինօվի, բակում, իսկ ԿՕՋՕՐՈՒՄ՝ կօպալի հիւրանոցում։

1—5

Լոյս տեսաւ և ապահոված բանդերօլով ուղարկվեցաւ բոլոր բաժանորդներին

ՀԱՆՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԲԺՇԿԱՐԱՆԻ

Առաջին հատորի ԱՌԱՋԻՆ ՏԵՏՐԱԿԸ։ Բովանդակութիւն։ Ազդ.—Յառաջաբան.—Մեկրօբներ.—Դեզինֆեկցիական միջոցներ և նրանց գործածութեան եղանակը.—Սրընթաց վարակիչ կարմրախտներ։ 1) Քութէշ (Скарлатина). 2) Կարմրուկ (Корь). 3) Կեղծ կարմրուկ (Краснуха). 4) Ծաղիկ (Оспа). 5) Ծաղկի պատուաստումը (оспопрививаніе). 6) Ջրծաղիկ (вѣтряная оспа). 7) Քութէշ, կարմրուկ ու ծաղիկ հիւանդութիւնների գլխաւոր որոշիչ յատկութիւնները. 8) Կարմիր քամի (рожа). 9) Բծաւոր տիֆ (сыпной тифъ).

Առաջին տետրակի գինն է 70 կօպ. ամենայն տեղ։ Մի օրինակ պահանջողները փողի փոխարէն կարող են ուղարկել երեսուն և հինգ հատ երկու կօպէկանոց մարկա։

«Հանրամատչելի բժշկարանը» կը հրատարակվի երկու հատորով, իւրաքանչիւր հատորը բաղկացած կը լինի 22—23 տպագրական թերթից (44 տող իւրաքանչիւր երեսում $6^1/_2$ կըվադրատ տողերի երկայնութիւնը № 10 տառերով)։

Բաժանորդագրութիւնը շարունակվում է. 45 թերթից 720 երեսից բաղկացած երկու հատորի գինը ԵՐԵՔ րուբլի է։ Մեր բաժանորդները հրատարակութիւնը կը ստանան մաս-մաս 5—8 թերթ. իւրաքանչիւր տետրակում։ Առանձին տետրակները կը վաճառվեն թերթը 10—15 կօպ. հաշուելով։

Մեր հասցէն. Въ гор. Тифлисъ, Доктору Медицины Григорію Никитичу Теръ-Григорьянцъ, Саперная улица, № 7.

Բժշկապետ Գրիգոր Տէր-Գրիգորեանց (Թիֆլիսեցի)

ՄԱՆԳԼԻՍՈՒՄ

ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆՑ ընդունում է հիւանդներին՝ կանացի և մանկական ցաւերով առաւօտեան 9 ժամից մինչև 2 ժամ կէսօրից յետոյ, և երեկոյեան 6 ժամից մինչև 8 ժամ։

Հասցէն. Մանգլիս, Շիմանօվսկու տուն. Манглисъ, дача Шимановскаго. 2—5

„ՄՇԱԿԻ" խմբագրատանը ծախվում է. „ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ" ЛЕКЦІЯ ЧИТАННАЯ НА АРМЯНСКОМЪ ЯЗЫКѢ, **ГРИГОРІЕМЪ АРЦРУНИ.** Переводъ А. Аракелянца, (Москва, 1880).—Цѣна 25 коп., съ пересылкою 30 к. (Почтовыми марками). 14—20

Լոյս են տեսել

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ
հետևեալ գրքերը.

ԼԱԼՕ, Թիւրքահայերի կեանքից (սպառված)	5 կ.
ԽՕԼԵՐԱ և նրա առաջն առնելու միջոցներ	5 „
ԱՅՆՏԵՂ ԵՒ ԱՅՍՏԵՂ, Գրիգոր Արծրունու	10 „
ԱՐՆԱԳԻՆ, Լէօի, (սպառված)	7 „
ՊՍՏԻԿ Է ԲԱՅՑ ՁՍՏԻԿ Է, Լունկևիչի (սպառված)	5 „
ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐ ՏԻԿԻՆ	5 „
ՄՏՔԻ ՄՇԱԿԸ, Խ. Մալումեանի	50 „
ԼԻՐ ԹԱԳԱՒՈՐ (ըստ Շէկսպիրի)	5 „
ԻՆՁ Է ԿԱՅԾԱԿԸ	5 „
ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՎԱՐԺՈՒՀԻ, Շչեդրինի. Թարգ. Խ. Մ.	5 „
ԳԻՒՂԱԿԱՆ ԱՂՔԱՏ } ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐ }	5 „
ԵՂԲԱՅՐ ԵՂԲՕՐ ԴԷՄ	7 „

Տպագրվում է և շուտով լոյս կը տեսնեն „Երկրաշարժ և Հրաբուղխ", կենդանական աշխարհից „կապիկների կեանքը", Գարշինի „Արջերը" և ժողովրդական ընթերցանութեան ուրիշ գրքեր։

Դիմել Թիֆլիս. Խ. Մալումեան

Թիֆլիսի ՀԱՒԼԱԲԱՐ թաղում, 7-որդ քաղաքամասում, Շիրաշխանայի փողոցի վրա, ԾԱԽՎՈՒՄ Է ԵՐԵՔ ՅԱՐԿԱՆԻ ԿԱԼՈՒԱԾՔ, որը բաղկացած է ԵՐԿՈՒ ԴՈՒՔԱՆՆԵՐԻՑ ԵՒ ԵՐԿՈՒ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐԻՑ պահեստի համար։ Հարցնել կալուածատիրոջ Ղազարօվսկայա փողոց սեփական տանը № 30 ԵԱԳՕՐ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆՑԻՆ։

3—3

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր, բացի կիրակի օրերից։

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—10—11 ժ. վիրաբուժութեան (և ատամնացաւի) սիֆիլիսի և աչքացաւի
ՐՈՒԴԿՕՎՍԿԻ—10—11 ժ. ներքին, երեխայոց և կանանց ց.
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆՑ—$11^1/_2$—12 ժ. կանանց և երեխայոց ց.
ՊՐՕՏԱՍԵՎԻՉ—12—1 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի ց.
ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—$12^1/_2$—1 ժ. ներքին և երեխայոց ց.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

ԳԱԴՕՄՍԿԻ—5—$6^1/_2$ ժ. կաշուի ցաւերի, սիֆիլիսի և վիրաբուժութեան.
ՓՈՒՂԻՆԵԱՆ—5—6 ժ. ներքին, երեխայոց և ջղային ց. (էլեկտրոտերապիա)։
ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—6—7 ժ.
Վճար—50 կ.։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) համար առանձին։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ բժշկապետ Նաւասարդեան

Գլխաւոր պահեստը գտնվում է Թիֆլիսում և Բագւում Բարձրագոյն հաստատ-

ված գեղատան ապրանքների վաճառման կօմկասեան ընկերութեան մօտ։

33—50 (·շ)

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 17 Іюня 1891 г. Типографія Канцел. Главнонач. Гражданск. частью на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская ул., д. каз.